

Fond za humanitarno pravo

POD LUPOM br. 3

maj 1993.

BANJA LUKA

Nasilno iseljavanje bosanskih Muslimana iz njihovih kuća i uništavanje džamija

Prema procenama iz nekoliko različitih izvora više od 5000 stanovnika izbeglo je iz Banja Luke tokom aprila, maja i juna 1992. godine. Većinom Muslimani, mada nije zanemarljiv ni broj Srba koji u to vreme beži od moguće mobilizacije. Od tada Muslimani odlaze svakodnevno, sa iseljeničkim papirima ili bez njih. Mnogi procenjuju da se za devet meseci trajno odselilo više od 20.000 banjalučkih Muslimana. Uglavnom su preko Hrvatske otišli u zemlje zapadne Evrope. Oko 3.000 Hrvata našlo je načina da ostane u Hrvatskoj.

Od početka rata na teritoriji bivše Jugoslavije kroz Banja Luku je prošlo više od 50.000 srpskih izbeglica. Nastanjenih izbeglica ima oko 20.000. U martu je stiglo i 150 muslimanskih prognanika iz Sanskog Mosta koji čekaju dozvolu za prelazak u Hrvatsku. Prema informacijama koje je primio Fond ove izbeglice su nekoliko puta bile meta napada raznih uniformisanih i naoružanih grupa.

Ovaj Izveštaj navodi informacije koje je Fond za humanitarno pravo primio od ljudi iz Banja Luke i podatke novinara koji su boravili i pisali o Banja Luci. Tokom marta i aprila 1993. godine više od 50 ljudi obratilo se Fondu za savet i zaštitu zbog sve češćeg i otvorenijeg pritiska koji vrše vlast, pripadnici vojske i nekontrolisane naoružane grupe prema pripadnicima nesrpske nacionalne zajednice, a u izvesnom broju slučajeva i prema političkim neistomišljenicima srpske nacionalnosti.

Navodi nisu provereni i istraženi na terenu. Kada se Fond za humanitarno pravo obratio gradonačelniku Banja Luke Predragu Radiću s molbom da dozvoli dolazak i razgovor predstavnika Fonda sa predstavnicima vlasti, partija, humanitarnih organizacija i građanima Banja Luke, dobijen je odgovor da o tome odlučuje ministar za informisanje takozvane Republike Srpske Miroslav Toholj.

Ministar Toholj, koji inače boravi u Beogradu, odbio je svaku mogućnost da delegacija Fonda za humanitarno pravo poseti Banja Luku, s obrazloženjem da to čini zato što je reč "o kvaziorganizaciji" i da toj organizaciji "ukida slobodu". Pri tom je naglasio da njegovo pravo da drugima "ukida slobodu" proizlazi iz prakse u kojoj on vrši poslove "glavnog policajca, cenzora i egzekutora".

OTKAZI

Prema procenama iz različitih izvora više od 20.000 Muslimana još uvek živi u Banja Luci. Najpre su bez posla ostali svi oni koji se nisu odazvali mobilizaciji, ali i zaposleni članovi njihovih porodica. Usledili su otkazi zaposlenim roditeljima koji su svoju odraslu decu sklonili iz grada. Prema najnovijim vestima učestali su otkazi s obrazloženjem: "Zbog ratne situacije." Posebnu kategoriju Muslimana čine oni na takozvanom čekanju ili pod radnom obavezom. Prema informacijama iz Banja Luke sve više je takvih slučajeva i nisu izuzeti ni najpotrebniji stručnjaci. Tako je 31. marta ove godine uručeno rešenje o takozvanom čekanju dvojici lekara Kliničkog centra, a dvojica su bez objašnjenja dobila

Fond za humanitarno pravo

otkaz. Isti izvori navode da direktor "Oslobođenja" ima radnu obavezu da pošumljava zemlju, a stručnjak za kompjutere istovaruje kamione sa humanitarnom pomoći.

Srbi koji se nisu odazvali mobilizaciji, ili oni koji su svoju odraslu decu izveli iz Banja Luke, spadaju u kategoriju građana koji ostaju bez posla iz političkih razloga. Tako je glavna sestra Kliničkog centra dobila otkaz zbog sinova dezertera.

Smenjivanjem se preti retkim direktorima srpske nacionalnosti koji otpuštaju radnike iz profesionalnih ili ekonomskih razloga, a ne zbog nacionalne pripadnosti. Jedan od njih je prepoznat kao zaštitnik Muslimana i, prema rečima njegovog kolege, koji je odavno otpustio sve radnike nesrpske nacionalnosti, njega čeka ili uniforma ili otkaz.

USKRAĆIVANJE ZDRAVSTVENE ZAŠTITE

Oni koji dobiju otkaz gube pravo na zdravstvenu zaštitu. I u slučajevima najtežih oboljenja, Muslimani nemaju pravo da potraže lekarsku pomoć u nekoj od specijalizovanih klinika u Srbiji. Tako, na primer, predsedniku SDA Muharemu Krziću nije dozvoljeno da dođe na kontrolu u Beograd, iako svako odlaganje vodi potpunom gubitku vida na levom oku.

OGRANIČAVANJE SLOBODE KRETANJA

Policijski čas je na snazi od 22 časa do pet ujutro, ali većina Muslimana ostaje u kućama i po danu. Mnogi govore da je naročito opasno prelaziti preko mosta. Banjalučani pominju crveni kombi koji kruži gradom i kupi Muslimane koji se nađu na ulici bez dozvole za slobodno kretanje. Prema istim izvorima uhapšeni završavaju u vojnoj kasarni u Rakovičkim barama u kojoj im se nudi uniforma ili iseljenje.

Nedeljnik NIN u broju od 5. marta 1993. navodi sledeću izjavu banjalučkog Muslimana: "Na kontrolnim punktovima naoružani srpski vojnici ne daju nam da nosimo mlijeko na pijacu. A to nam je jedini način da preživimo jer prihoda nemamo. Ako ga već donesemo do pijace, oduzimaju nam."

A jedan banjalučki Hrvat kaže da se on mesecima kreće napred i nazad jednim istim putem koji delom vodi kroz dvorišta ljudi koje poznaje, a delom kroz uličice muslimanskog dela grada.

ODUZIMANJE STANOVA

Prema saznanjima Fonda više od dve hiljade društvenih stanova u kojima su živeli Muslimani već je dodeljeno pripadnicima srpske vojske. Najveći broj stanova dobija nove stanare na osnovu odluka komisija o neracionalnom korišćenju stambenog prostora. Tako su na udaru oni bez posla, tačnije oni koji su odbili mobilizaciju i oni koji su svoju decu sklonili iz Banja Luke. Na red su došli i penzioneri muslimanske nacionalnosti. Govori se da su "Incelovi" penzioneri primorani da se ise le iz svojih stanova i pređu u jednosobne stanove kod igrališta SD "Napred". Nije mali broj i onih koje pripadnici srpske vojske, a i njihovi rođaci, svakodnevno posećuju ne bi li ih blagovremeno ubedili da pređu u manje stanove ili da se snađu za novi smeštaj.

Fond za humanitarno pravo

EKSPLOZIJE I PLJAČKE

Na osnovu informacija koje je primio Fond čini se da su napadi na radnje i restorane u vlasništvu Muslimana i Hrvata deo svakodnevnih aktivnosti raznih naoružanih grupa. Prema tim informacijama ima više od 400 slučajeva podmetanja eksplozivnih naprava i miniranja, a preostale radnje postale su meta ucenjivača. Oni se obično pojavljuju u vreme pred zatvaranje, odnose dnevnu zaradu, a često primoravaju vlasnike da im predaju i novac iz kuće. U oskudici koja vlada gradom najviše strahuju Muslimani koji prodajom stvari dođu do nekih para za hranu. Po pravilu istog dana se pojavljuju uniformisane osobe koje im oduzimaju i poslednji dinar. Pljačkači ne štede ni iseljenike koji izlaze iz Banja Luke posredstvom Crvenog krsta. Govori se da sačekuju autobuse koji voze Muslimane i Hrvate prema Karlovcu i da mnogi ostaju čak i bez cipela.

Prema navodima službe javne bezbednosti, koje prenosi NIN u pomenutom broju, od 6.227 krivičnih dela samo je polovina slučajeva razjašnjena.

ZLOUPOTREBA HUMANITARNE POMOĆI

Mnogi Muslimani žive isključivo od pomoći "Merhameta". Kada je u "Srpskom glasu" objavljen tekst u kojem se predsednik SDA optužuje za prisvajanje sredstava "Merhameta", mnogi ugledni banjalučani su to ocenili kao najavu obračuna sa Muharemom Krzićem zbog njegove spremnosti da javno govori o položaju Muslimana u Banja Luci.

U vezi sa humanitarnom organizacijom "Kolo srpskih sestara", pominje se prodaja lekova i prisvajanje garderobe namenjene izbeglicama. Prema tim izvorima istaknute članice ove organizacije mogle su se videti ove zime u bundama koje je princeza Linda namenila srpskim izbeglicama.

NACIONALNO ČISTI BRAKOVI

Prema novim pravilima dozvoljen je samo brak između žene i muškarca iz iste nacionalne zajednice. Venčanje srpskog para obavlja se u svečanoj sali opštine, a muslimanskog u mesnoj zajednici u Šeheru.

NAMERNA UBISTVA

Prema podacima koje iznosi NIN, u poslednjoj godini zabeležena su 52 slučaja ubistva.

Fond za humanitarno pravo saznaje da je u martu ove godine, u selu Debeljaci namerno pobijeno nekoliko meštana hrvatske nacionalnosti. Početkom aprila u selu Vrbanje ubijene su dve žene, a u istom mesecu izvršen je zločin i u selu Barlovcima. Policajac koji je bio u grupi za identifikaciju pobijenih ispričao je, neposredno pre svog bekstva za Italiju, da su svi ubijeni na najsuroviji način. Zaklani ili spaljeni.

PLANOVI ZA "HUMANO PRESELJAVANJE"

Prema izjavama nekih od čelnika bosanskih Srba, koje su prenela banjalučka sredstva informisanja, zabraniće se pljačka i nasilno upadanje u muslimanske stanove. Otpočinje proces razmene stanova i materijalnih dobara pod okriljem vlasti. Pomenuti su planovi za "humano preseljavanje" banjalučkih

Fond za humanitarno pravo

Muslimana u Bihać ili Prijedor i namera vlasti da prilikom naseljavanja "oslobođene" teritorije pruži prvenstvo srpskim izbeglicama višeg obrazovanja.

UNIŠTAVANJE DŽAMIJA

Prema potvrđenim informacijama u noći između 6. i 7. maja srušena su dva najpoznatija spomenika islamske kulture: Ferhadija džamija iz 1574. i Arnaudija džamija iz 1594. godine. Od snažne detonacije polupana su stakla na obližnjim kućama, robnoj kući, a oštećen je i zanatski centar neposredno uz Ferhadija džamiju. Inače, obe džamije su se nalazile u neposrednoj blizini policijske stanice.

Arnaudija džamija srušena je do temelja zajedno sa minaretom, a minaret Ferhadija džamije, koji je jedini ostao čitav, miniran je sledeće noći uz odobrenje lokalne vlasti: prema navodima lista Politika "popucali su mu temelji, pa je pretila opasnost da se minaret sam sruši".

Fond za humanitarno pravo saznaje da je kamenje, rasuto po ulici, pokupljeno buldožerima i odvezeno u nepoznatom pravcu, iako je Islamska zajednica tražila da preuzme brigu o ostacima spomenika.

Na osnovu primljenih informacija Fond za humanitarno pravo ukazuje na opasnost od primene matrice "trebinjskog scenarija" u Banja Luci.

Diskriminatorne mere, kao što su otkazi, oduzimanje stanova, srpske fabrike, čisti brakovi, obavezna veronauka u školama, ograničavanje slobode kretanja, pljačke i napadi na ličnu imovinu imaju za cilj da šire strah među Muslimanima i da ih nateraju na "dobrovoljno" iseljavanje iz Banja Luke.

Namerna ubistva i uništavanje kulturnih dobara muslimanske nacionalne zajednice ne mogu se objasniti nasilničkim ponašanjem pojedinaca ili nekontrolisanih grupa. Pre Banja Luke desilo se Trebinje. Nasilje prema civilnom stanovništvu i kulturnim dobrima organizovala je i sprovodila srpska civilna i vojna vlast.

Fond za humanitarno pravo brine za Banjalučane koji su izloženi poniženju, ljudskoj degradaciji, strahu i teroru samo zato što ne pripadaju srpskoj nacionalnoj zajednici. Isto tako brine za Banjalučane koji trpe i protive se politici rata i diskriminacije.

Nalazi Fonda za humanitarno pravo da Banja Luku, Muslimane i preostale spomenike istorije i kulture treba zaštititi od opasnosti koju nosi upotreba sile u ispoljavanju "etničke mržnje". Jedini siguran način je demilitarizacija Banja Luke.

Fond za humanitarno pravo protivi se politici vlasti u Srbiji koja zatvara granice za ljude muslimanske nacionalnosti. Fond takođe brine za sudbinu svakog čoveka koji je vraćen zbog imena ili vere.

Posebno zabrinjava činjenica da vlasti u Srbiji ne odobravaju ni tranzitne vize za Muslimane sa područja pod kontrolom bosanskih Srba. Više od 500 Muslimana iz Doboja vraćeno je 20. aprila 1993. godine iz Rače na srpskoj granici. Konvoj je bio u pratnji Crvenog krsta SR Jugoslavije i Doboja, i putnici su nameravali da pređu u neku od zemalja zapadne Evrope.